

OOM JAN KIJK NA HOLLAND

door S. LUGTEN—REYS

II

Oom Jan, de Zeeuwsche Afrikaner, de Afrikaansche Zeeuw, die we U voorgesteld hebben in nummer 15, heeft in hartelijke aandacht nog weer eens ons volkskarakter bestudeerd. Hij heeft zichzelf de vraag gesteld: „Is het Hollandsche volkskarakter in den loop van 46 jaren veranderd?” en — „in welk opzicht verschildt het volkskarakter in Holland van dat in Zuid-Afrika?”

Oom Jan vindt ons volkskarakter *niet* veranderd. Het is nog zooals 't door de eeuwen heen geworden is. Als oom Jan de omstandigheden opsomt, die het Hollandsche volkskarakter gevormd hebben: de strijd tegen Spanje, de altijddurende strijd tegen het water, de oorlogen met Engeland, de Fransche overheersching, de felle concurrentie, die Duitschland en België ons aandeden — dan zien we toch weer eens, dat we 't om den drommel niet makkelijk gehad hebben en dat de enkele tientallen rustige, voorspoedige jaren vóór den wereldoorlog een zeer groote bijzonderheid in ons lot zijn geweest, een genade-gift!

Oom Jan heeft ons volkskarakter onder anderen in de kerk van zijn geboortedorp bestudeerd. Hij noemt het dorp niet bij name, maar zegt ervan, dat zestig jaar geleden „de beroemde Fransche schrijver Henry Havard” (was dat heusch een *Fransche* schrijver, Oom Jan?) het genoemd heeft: „die mees Calvinistiese dorp van Nederland.” Oom Jan heeft er al zijn Hollandsche Zondagen doorgebracht en oordeelt: „die inwoners is nie strenger ortodoks as die res van die boerenbevolking nie.”

Heerlijk beskryf hij den kerkgang, het interieur en de kerkgangers. Voor ons „Hollanders” is een kerk vol Zeeuwen iets als een landjuweel en Oom Jan is ook diep onder den indruk van de ernstige mannen, de ingetogen vrouwen, zij allen in hun prachtige kleedij met hun kleinoodien — onder den indruk van de plechtigheid en innigheid van den dienst. Goed geeft hij ook het *feestelike* in den besten zin des woords van zulk een kerkgang weer.

„Ek is getrof deur die ooreenstemming van, die diens daar met die in ons Hollandse kerke in Suid-Afrika.” Hiermee bedoelt Oom Jan alleen: ooreenstemming in indeeling van den dienst, te weten „Die Tien Gebooie en Geloofsartiekels”, dan zingen, „daarna word een gedeelte van Gods Woord gelees” — die gebed, die preek in drie hoofdpunte, die dankgebed en die sing van psalms en gesange met orrelbegeleiding.”

Maar overigens vindt hij alles „heel wat stigteliker as bij ons.” Buiten gekomen, verdwijnt pas „langzamerhand die ernstige stemming”, daar wordt „na die gesondheid gevra, 'n buurpraatje gemaak ens. net soos bij ons.”

De Zeeuwsche boeren en boerinnen krijgen een pluim op hun hoed ter eere van hun scherpzinnigheid. „Dink nie, omdat hulle in hul boereklere daar so eenvoudig en so plattelands uitsien dat hulle net uit gewoonte kerktoe gaan en dat die Hoog-Hollandse kanselwelsprekendheid bokant hul begrip gaan nie.”

„Hul ken die Boek der Boeken van Genesis tot Openbaring.”

Zulk een pluim voor de Zeeuwen, en dat uit den mond van een Afrikaanschen Boer, die wij gewoon zijn te beschouwen als de beste der Bijbelkenners! Daarom

moet Oom Jan op dit onderwerp nog wat dieper doorgaan: „Dit is waar, dat 'n mens sulke Bijbelkenners ook bij duisende onder ons boerebevolking aantref, maar ons staan agter bij hulle in hul kennis van leerstellinge.”

In dit verband wijst Oom Jan op al onze „geskille en twiste” op godsdienstig gebied. „Dit sit hulle in die bloed.” Net soos ons hier in Suid Afrika nie sonder politiek kan leive nie, net so onmoontlik is dit vir die Hollanders om sonder dogmatiek te bestaan.”

Er is iets in Oom Jan's betoog, alsof hij dat mooi vindt. Goed. Degelijk. Pleitend voor het intellect der Hollanders. *Wij* beven bij de herinnering aan den strijd der Remonstranten en Contra-Remonstranten — aan zoovele twisten, die ons volk tot in de families uiteengescheurd hebben. Oom Jan vindt, dat een vreemdeling in Zeeland in de kerk heel veel moeite heeft om zijn aandacht bij de preek te houden. Zóó wordt hij afgeleid door „die skilderagtige kleredrag en die persoonlike eienaardigheden van die gemeentelede.” En dan krijgen we een beskrywing van „stemmige klere” der mannen, van de „kleurrijke en skilderachtig” kleeding der vrouwen. Oom Jan's verrukking laait uit zijn woorden op.

Wat de vrouwen betreft, voegt hij er een aardige opmerking bij: „Ek glo, dat hierdie klere die vrou op haar beste laat lijk en haar selfs vlei, of om dit nou maar platweg uit te druk, haar mooier laat lijk as wat sy is.”

Toch ziet Oom Jan het verdwijnen dezer prachtige dracht in het verschiet. De kleeding is te duur en te bewerkelijk voor de huidige tijdsomstandigheden — Ach ja, Oom Jan! We vreezen, dat U gelijk zult hebben: „dat hier die kleredrag langsamerhand verdwyn en vervang word deur die gewone burgerkleredrag van die stedelinge.”

Och Oom Jan! Dàn is Uw geheele aandacht weer bij de preek. Maar tot welk een prijs?

Oom Jan beweert, dat „in elke reisbeskrywing van Nederland die Seeuse spesiaal vermeld staan vir hul vriendelikheid, gasvrijheid en hulpvaardigheid;” Een weinigje jalouzie doet ons spijtig vragen, of de Zeeuwen daarin uitmunten boven de overige Nederlanders?

Helaas, Oom Jan is niet meer daar, om ons op die vraag antwoord te geven.

Nu gaat Oom Jan een parallel trekken tusschen Zuid-Afrika en Nederland. „Die maatskaplike en huislike lewe in Nederland het dieselfde goeie eienskappe en lij aan dieselfde kwale as ons s'n (let U eens spesiaal op deze vorm: „as ons s'n”). Die menslike natuur skyn maar dieselfde te wees onder alle volke en rasse oor die hele wereld.”

Oom Jan zegt, dat hij kan aantoonen, „dat die mense in Nederland ook maar net soos die mense aan die suidpunt van Afrika is.”

Dan treedt Oom Jan in de bijzonderheden onzer geschiedenis, die we daarnet al opnoemden. Hij verhaalt van onzen strijd, altijd door, tegen zooveel vijanden en machten, tegen zooveel belagers van ons bestaan. Dat alles heeft Holland „dikwels gebrag in groot geldelike moeilijkhede.” „Swaar belastings is opgelê; die nasionale rijkdom, deur is ondernemende voorgeslag byeengebring, het gevoelige slag gekry. Die mense het geleer wat armoede beteken en hulle het die waarde van geld leer

ken, sodat spaarsaamheid en suinigheid tot hul ver- naamste deugde behoort. Die groot aantal liefdadig- heidsinrigtings, die onderstand aan armes, en die wyse, waarop die Nederlanders se huise ingerig is, dien as voldoende bewys dat hierdie deugde nog nie in gierig- heid ontaard het nie.

Dit kom my voor, dat daar vir 'n Hollandse huisgesin geen groter skrikbeeld is om in die ouderdom armoede en gebrek te moet ly nie. Die Bybelbevel: moet nie be- sorg wees oor die dag van môre nie, word seker nie letterlik uitgevoer nie.

Hoe slaat Oom Jan hier den spijker op den kop! Zoo zijn we immers. Dat zit ons óók in 't bloed. Het was onze trots, een schoone deugd. Nû maakt 't ons 't door- worstelen van deze tijden nog zwaarder.

Dan gaat Oom Jan dóór op dit onderwerp en zegt, „dat er onder de middenstand van de boeren- en bur- gerbevolking stipt binnen de perken van die inkomsten geleef wordt — ja, zelfs gespaar word.”

Laten we even in herinnering brengen dat Oom Jan in 1930 ons land heeft bezocht. Toen werd er misschien nog „selfs gespaar”. Sindsdien is de strik steeds nauwer toegehaald, nietwaar?

Oom Jan wijst dan op de orde, die op elk gebied nodig is, opdat de spaarzaamheid betracht wordt. Op de geregeldheid onzer levenswijze, die weer meegebracht wordt door onze zin voor orde. Oom Jan maakt het hier wel een beetje al te bont met zijn loftuitingen. Want of we zóo vasthouden ook tot aan de kleinste onzer ge- woonten? „Vir ons in Suid-Afrika, waar ons die strenge orde, die presiesheid en nougesetheid ook in klein onbe- duidende dingetjies nie ken nie, gee dit weleens die in- druk van kleinheid en bekrompenheid; maar ek dink, dat dit ons volstrekt geen kwaad sou doen om ook 'n bietje meer liefde en sin vir orde aan te kweek nie.”

Nu begint Oom Jan over de internasionale lof die ons te beurt valt over onze „sindelikheid” en onze „groot arbeidsaamheid”. „Neen,” zegt hij. Dat 's nou een beetje overdreven. De Hollanders zijn volstrekt niet zindelijker

of arbeidzamer dan al de andere noordelijke volken: Denen, Zweden, Noren, Engelschen, Schotten, Duit- schers. Ze zijn zelfs niet zindelijker dan duizenden en duizenden bij ons.

„In ons dorpe en op ons boereplase word die sinde- likheid en reinheid net so sorgvuldig betrag en in ere gehou as in enige Hollandse huishouding, en dan nog in vele gevallen met swart bediendes wat in alles ver agter staan bij die uitmuntende blanke dienstmeissies van Holland.”

Wat zegt U wel van die „uitmuntende blanke dienst- meissies?”

Dan krijgen de Hollanders zelfs een standje.

„Die reinigingsdiens laat veel te wense oor. Die open- bare sanitêre gemakke word niet so netjies in orde ge- hou as by ons nie en veral by die groot spoorwegstasies staan, hulle ver agter bij die op ons stasies. By ons is veel meer geleentheid, privaat en publiek, om 'n bad te neem; en ek het in Holland geen hotels aangetref waar alles skoner en sindeliker is as in die goeie hotels by ons nie.”

Dat de Hollanders heusch niet zoo hard werken, moet hij hun nog eens extra voorhouden.

„Weliswaar werk hulle gereeld en verluies hulle nie hun tijd nie, maar hulle oorhaas hulle nie en doen hun werk op 'n bedaarde kalme manier.”

„Nerens het ik groter liggaamlike inspanning en meer yver gesien of meer sweetdruppels sien val as bij ons werkers nie.”

Mochten we ons nu tezeer door hem gekleineerd voe- len, dan volgt hier nog een troostwoord:

„Maar hulle het ongetwyfeld oor die algemeen goeie vakmanne in Holland wat metodies werk, sodat gejaagd- heid, oorhaasting of besonder inspanning nie nodig is nie.”

Als de nagelaten papieren van den goeden Oom Jan U belang ingeboezemd hebben, hoort U nog, wat Oom Jan genoteerd heeft over onzen strijd tegen 't water. En over onze hoofdsteden.